

МИХАЙЛО ІЛЛІЧ КУЗЬМЕНКО (1936—2019)

29 червня 2019 року на 83-му році пішов з життя заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор, відомий фахівець у галузі радіоекології прісних вод, провідний науковий співробітник відділу водної радіоекології Інституту гідробіології НАН України Михайло Ілліч Кузьменко.

М. І. Кузьменко народився 19 листопада 1936 р. у м. Охтирка Сумської області. У 1951 р. закінчив Охтирську семирічну школу № 9, у 1957 р. — Ржищівське педагогічне училище (з відзнакою), у 1964 р. — Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка (з рекомендацією до навчання в аспірантурі). У 1964—1967 рр. навчався в аспірантурі Інституту гідробіології. У 1968 р. захистив кандидатську дисертацію «Влияние аминокислот на продуктивность массовых видов синезеленых водорослей» за фахом фізіологія рослин. У 1981 р. захистив докторську дисертацію на тему «Міксотрофізм синьозелених водоростей та його екологічне значення».

М. І. Кузьменко був відомим і висококваліфікованим вченим в галузі гідробіології та радіоекології прісних вод. Наукові інтереси пов'язував з проблемами гідроекології, гідробіології, метаболізму гідробіонтів, розподілу і міграції техногенних радіонуклідів у прісних водах, радіочутливості та ураженню гідробіонтів іонізуючим опроміненням, функціонуванню екосистем за умов радіонуклідного та хімічного забруднення водойм. Доктор біологічних наук (1982 р.), професор (1994 р.), заслужений діяч науки і техніки України (2007 р.). У 1976 р. очолив лабораторію, а з 1983 р. працював на посаді завідувача відділу прісноводної радіоекології.

Після аварії на Чорнобильській АЕС, що сталася 26 квітня 1986 р., основними об'єктами комплексних радіоекологічних досліджень було визначено водойми зони відчуження, Дніпро та його водосховища. М. І. Кузьменко разом із співробітниками очолюваного ним відділу виконував дослідження радіонуклідного забруднення компонентів екосистем найбільших річок

Європи: Дніпра (1986—2002 рр.), Дунаю (1988 р.), Волги (1992 р.), Південного Бугу (1992 р.). На основі системного підходу було встановлено динаміку вмісту широкого спектру техногенних радіонуклідів у гідробіонтів різних екологічних груп, процеси розподілу та міграції радіонуклідів у водних екосистемах. Виходячи з видового різноманіття рослинних і тваринних організмів, М. І. Кузьменко вперше розробив оригінальну систему оцінки порушень у біосистемах за умов антропогенного впливу. Ці дослідження не тільки становлять велику наукову цінність, а й мають життєво важливе значення для України.

Результати наукової діяльності М. І. Кузьменка відображені у 500 наукових працях, опублікованих у вітчизняних, зарубіжних та енциклопедичних виданнях, у монографії «Миксотрофизм синезелених водорослей и его экологическое значение». — К.: Наук. думка, 1981. — 212 с. та в колективних монографіях: «Радиоактивное и химическое загрязнение Днепра и его водохранилищ после аварии на Чернобыльской АЭС». — К.: Наук. думка, 1992. — 196 с.; «Гидроэкологические последствия аварии на Чернобыльской АЭС». — К.: Наук. думка, 1992. — 268 с.; «Радіонукліди у водних екосистемах України». — К.: Чорнобильінтерінформ, 2001. — 318 с. Він співавтор трьох винаходів та першого профільного «Гидроэкологического русско-украинско-английского словаря-справочника». — К.: Демиур, 1999. — 262 с., автор науково-популярних видань, зокрема: «Екологія виставляє рахунок». — К.: Знання. — 32 с., «Радіонуклідна аномалія». — К.: Академперіодика, 2013. — 394 с. та інших. Нагороджений грамотою Президії Верховної ради Української РСР (1986 р.), почесною грамотою Кабінету міністрів України (2006 р.), удостоєний звання заслуженого діяча науки і техніки України (2007 р.), має відзнаки Національної академії наук України «За професійні здобутки» (2015 р.) та нагороджений почесною грамотою Верховної Ради України (2018 р.), учасник ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС (1986 р.).

М. І. Кузьменко був членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій при Інституті гідробіології НАН України, Міжнародного союзу радіоекології, Міжнародного союзу екоетики, Гідроекологічного товариства України, редакційної колегії та науковим редактором-укладачем розділу «Водная радиозкология» «Гидробиологического журнала».

М.І. Кузьменко створив наукову школу в галузі радіоекології прісних вод, зробив вагомий внесок у становлення сучасних уявлень щодо наслідків радіонуклідного забруднення водних екосистем, радіочутливості, ураження організмів різних таксонів, а також у розвиток радіоекології прісних вод.

Світла пам'ять про Михайла Ілліча Кузьменка назавжди залишиться у серцях його колег.

Колектив співробітників Інституту гідробіології НАН України